

The Last Damsel

เลียงผิ้ง

ชุมชนบ้านสะน้ำ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

หากวันหนึ่งคุณเกิดอยากเห็นต้นไม้ยักษ์กับตาตัวเองสักต้น แต่ไม่รู้เลยว่าต้นไม้ไหนอยู่ตรงไหน คุณลองเข้ากูเกิลแมปส์แล้วกดค้นหาคำว่า 'ต้นไม้ยักษ์' จากคำค้นหา คำเดี๋ยวนี้อาจจะพบผลลัพธ์พร้อมแสดงเส้นทาง หากคุณตามทางนั้นมากก็เจอแมปส์จะนำคุณมาขึ้นตรงหน้าต้นไม้ต้นนี้ ณ ชุมชนบ้านสะน้ำ อำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี

ต้นไม้ 'เลียงผิ้ง' หรือ 'เขียงยักษ์' แห่งจังหวัดอุทัยธานีคือตัวแทนของต้นไม้ยักษ์ที่คนนึกถึงมากที่สุด และนอกจากระบุตำแหน่งอย่างชัดเจนแล้ว ดินแดนชายขอบผิ้งตะวันตกของผืนป่าตะวันตก ซึ่งได้ผนวกรวมอุทยานแห่งชาติกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจำนวน 17 แห่งเข้าไว้ด้วยกันในพื้นที่ประมาณ 12 ล้านไร่ และยังคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติไว้อย่างมั่งคั่ง

The Last Damsel

ด้วยความสูงมากกว่า 50 เมตร (บางแหล่งข้อมูลบอกว่าสูงมากกว่า 70 เมตร) และความเป็นต้นไม้ที่ออกดอกกลิ่นหอม ต้นไม้ยักษ์ต้นนี้จึงดึงดูดให้ฝูงหลวงเข้ามาอาศัยทำรังจำนวนมากตามกิ่งก้าน ชาวบ้านกล่าวกันว่าเคยเยอะถึงขั้นนับร้อยรัง ผู้คนในชุมชนบ้านสะน้ำ อำเภอบ้านไร่ จึงเรียกขานกันติดปากว่าต้นไม้ยักษ์หรือต้นผิ้งยักษ์ ทั้งที่จริงๆ แล้วต้นไม้ดังกล่าวมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า 'เลียงผิ้ง' และยืนต้นตระหง่านเสียดฟ้ามานานราว 400 ปี ตั้งแต่ก่อนที่ชาวบ้านกลุ่มแรกจะก้าวเข้ามาตั้งรกราก

เดิมทีผืนดินนี้มีสภาพเป็นป่าดิบ กระทั่งเมื่อประมาณสองร้อยปีที่แล้วในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองขณะนั้นทำให้กลุ่มชาติพันธุ์ลาวครั้งถูกวาดต้อนให้ต้องอพยพจากเวียงจันทน์มาปักหลักอยู่ที่ต้นเลียงผิ้งซึ่งเคยพบเห็นอยู่ทั่วไปเริ่มลดลง และถูกแทนที่ด้วยต้นหมากจำนวนมากจนได้ชื่อว่า 'ป่าหมากล้านต้น' ตอบสนองการกินหมากภายในครัวเรือนและสร้างรายได้จากผลผลิตหมากดิบหมากแห้งในยุคสมัยที่ใครๆ ก็มองว่าพื้นดีเป็นความสวยงาม แต่หมากซึ่งเป็นไม้ยืนต้นยังมีคุณค่าในฐานะตัวช่วยปรับระดับประคองความชุ่มชื้นของระบบนิเวศ ไม่ว่าจะในผืนดินหรือในมวลอากาศโดยรอบ

คืนวันล่วงเลย วัฒนธรรมการกินหมากเชื่อมความนิยมแล้ว พื้นที่ร่มครึ้มของป่าหมากจึงค่อยๆ หดแคบลง ส่วนใหญ่ถูกโค่นเพื่อปรับพื้นที่สำหรับการทำเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว เหลือไว้เพียงป่าหมากหย่อมไม้ใหญ่ที่โอบล้อมต้นไม้ยักษ์ ซึ่งก็คือเลียงผิ้งต้นสุดท้ายของชุมชน บนผืนดินของลุงเฮียง ชาวป่า

อันที่จริงเลียงผิ้งต้นนี้ก็เกือบจะไม่รอดเหมือนกัน เพราะเมื่อสี่สิบกว่าปีที่แล้วพ่อตาของลุงเฮียงซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินในขณะนั้นเตรียมจะขายยักษ์ใหญ่ต้นนี้ให้แก่พ่อค้าไม้ ดังเช่นที่เลียงผิ้งต้นอื่นๆ โดนไปก่อนหน้า แต่เป็นลุงเฮียง ลูกเขยคนนั้นเองที่เล็งเห็นคุณค่าและเอ่ยปากขอเก็บไว้ โดยให้เหตุผลว่าทั่วทั้งชุมชนบ้านสะน้ำจะหาต้นไม้ที่ใหญ่โตเหมือนนี้ได้ยากแล้ว ลำพังเรือนยอดของต้นเลียงผิ้งก็ทำให้เราต้องแหงนมองจนคอตั้งแต่ที่สวอ้อจรรยาที่ว่าคือบริเวณโคนต้น ปรางูกรากพุดองสุดอลังการงานธรรมชาติสร้าง ต้องใช้คนยืนจับมือกันมากถึง 40 คนจึงจะโอบได้ครบรอบ

พุดองของเลียงผิ้งสูงขึ้นมาจากพื้นดินประมาณ 5-6 เมตรแผ่อกโดยรอบทุกทิศทาง ซึ่งเมื่ออยู่ร่วมกับลำต้นเปลาตรงเปลือกรียบสีชาวมเทา ยิ่งให้ความรู้สึกราวกับเธอคือเจ้าหญิงคนงามผิวขาวเนียน ผู้สวมชุดกระโปรงยาวกรุยกรายไปตามพื้นดิน โดยมีต้นหมากที่อยู่รอบๆ เป็นเสมือนองครักษ์ที่พิทักษ์ความปลอดภัย

ต้นไม้ใหญ่ที่มีพุดองนี่เองเป็นหลักฐานทางธรรมชาติชิ้นสำคัญที่ช่วยยืนยันได้ว่าบริเวณนี้เคยเป็นป่าดิบชื้นพุดองคือรากพิเศษที่ต้นไม้ใหญ่บางชนิดพันธุ์วิวัฒนาการขึ้นมาเป็นการเฉพาะเพื่อให้ตัวเองเติบโตอยู่รอดภายใต้เงื่อนไขของระบบนิเวศป่าฝนเขตร้อน ทั้งเป็นโครงสร้างรากฐานที่มั่นคงของต้นไม้สูงที่ต้องแข่งขันกันยึดลำต้นรับแสงแดดและเผชิญลมฝนพายุรุนแรงในฤดูมรสุม และยังช่วยดักจับอาหารบริเวณผิวดิน ซึ่งพร้อมจะไหลหายไปอย่างรวดเร็วพร้อมฝนที่เทกระหน่ำลงมา นับว่าเป็นคุณลักษณะพิเศษที่แสดงชัดถึงการปรับตัวของไม้ใหญ่ในทุกสถานการณ์

เลียงผิ้งผู้โดดเดี่ยวเผชิญความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มาแล้ว เมื่อความสัมพันธ์อันยาวนานกับพืชพันธุ์ในป่าดิบชื้นและกับเพื่อนเลียงผิ้งต้นอื่นๆ ถูกพรากไปในจังหวะการรุกคืบของชุมชน ไม่มีใครบอกได้ว่ามันสร้างความสันเสื่อทนแก่ต้นไม้ยักษ์เพียงใด เพราะเมื่อมองจากไกลๆ ก็ดูเหมือนเธอจะปรับตัวเข้ากับป่าหมากล้านต้นได้ค่อนข้างดี

ผ่านมาจนถึงวันนี้ความผูกพันครั้งใหม่ก็ยิ่งถูกท้าทายอีกครั้ง เมื่อป่าหมากลดน้อยลง ความเปลี่ยนแปลงที่ลุงเฮียงสังเกตและสัมผัสได้คือความร้อนแล้งชยับติกริขึ้นทีละน้อย สายน้ำเล็กๆ รอบป่าหมากเริ่มเหือดแห้ง สิ่งมีชีวิตที่เปราะบางอย่างผิ้งหลวงทยอยจากต้นไม้ยักษ์ไปเหลืออยู่แค่ 4-5 รังเท่านั้น

"ต้นไม้เป็นทรัพยากรมีชีวิตที่มีค่าที่สุด ผมรักษาเอาไว้ให้ลูกหลานได้เห็นความยิ่งใหญ่ ก็ไม่นึกหรอกว่าจะตั้งอย่างนี้ ถ้าใครถามว่าต้นไม้ยักษ์สวยไหม ผมตอบไม่ได้นะ จะขอให้มาสัมผัสด้วยตัวเอง"

ลุงเฮียง องครักษ์ตัวจริงผู้ดูแลต้นไม้ยักษ์และป่าหมากกล่าวถึงท้าย

